

TEKSTOLOŠKA NAPOMENA

U ovu su knjigu uvršteni Matoševi putopisi i feljtonistički tekstovi različitih tematika, koji su prvotno objavljivani u brojnim periodičkim publikacijama, pretežito zagrebačkim i beogradskim, a potom su u više ili manje izmijenjenim inačicama uvršteni u knjige *Vidici i putovi* (1907) te *Naši ljudi i krajevi* (1910). U skladu s načelima biblioteke Stoljeća hrvatske književnosti, ova knjiga donosi upravo tekstove objavljene u prvim, za autorova života jedinim izdanjima *Vidika i putova* te *Naših ljudi i krajeva*. Matošev jezik nije mijenjan kako se ne bi zadiralo u stil, ali su pravopisna rješenja prilagođena normama *Hrvatskoga pravopisa* Matice hrvatske¹.

S Matičinim je pravopisom usklađeno pisanje velikoga i maloga početnog slova (*Nepobjedivoj Armadi* > *Nepobjedivoj armadi*, *Srednji Vijek* > *srednji vijek*, *uskrs* > *Uskrs*, *Državne Štamparije* > *Državne štamparije*, *Dnevni List* > *Dnevni list*, *hrv. Zagorju* > *Hrv. zagorju*, *sv. Marka* > *Sv. Marka*, *Fiziologiji Braka* > *Fiziologiji braka*, *Mulatkinju* > *mulatkinju*, *cigane* > *Cigane*, *Ekvatoru* > *ekvatoru*; *klipše za Kihotima*, *za svojim Muhamedima*, *Kolumbima i Napoleonima* > *klipše za kihotima*, *za svojim muhamedima*, *kolumbima i napoleonima*), ali je veliko početno slovo zadržano u slučajevima u kojima je autor njime nešto želio istaknuti (npr. *dvorska budala Njeg. Veličanstva Naroda*; *jedini grad sa kipom Milosrđu*).

S *Pravopisom* je usklađeno sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi (*dva put* > *dvaput*, *u glavnome* > *uglavnome*, *iz daleka* > *izdaleka*, *s toga* > *stoga*, *na žalost* > *nažalost*, *od prilike* > *otprilike*, *ne će* > *neće*, *kaošto* > *kao što*, *Bog zna šta*

¹ Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović: *Hrvatski pravopis*. Matica hrvatska. Zagreb, ²2008. 662 str.

> *bogznašta, ma da > mada*); bilježenje refleksa *jata* (*svijesne > svjesne, iskorjenjena > iskorijenjena, razgovjetne > razgovijetne, svijetova > svjetova; rieka > rijeka, lievo > lijevo*); (ne)bilježenje međusamoglasničkoga /j/ (*miniaturi > minijaturi, opium > opijum, Priama > Prijama; dojima > doima, stojik > stoik, idijotski > idiotski*); nebilježenje međusamoglasničkoga /i/ pri sklanjanju stranih vlastitih imena (*Leopardija > Leopardia, Silvija Piccolominiya > Silvia Piccolomina, Borgijinog > Borgiinog*); pisanje riječi s tzv. pokrivenim *r* (*brjegovi > bregovi, grijesnog > grešnog*); pisanje futura I. (*uskrsnuće > uskrsnut će, naučice > naučit će, vraticu > vratit ću; biti će > bit će*); pisanje kratice (*n. pr. > npr., dra. > dr., i t. d. > itd., t. z. > tzv.*); (ne)pisanje spojnice između riječi (*Michel-Angela > Michelangela, remekdjelo > remek-djelo, Austrougarska > Austro-Ugarska, silom austrijanštini > silom-austrijanštini*).

Pravopisu je prilagođeno pisanje stranih vlastitih imena i toponima, pri čemu su fonetički zapisana imena preoblikovana po etimološkom ključu (*Sančo > Sancho, Dulčineja > Dulcinea, Sečenji > Széchenyi, Štrocijevom > Strozzijevom, Štrosmajer > Strossmayer; Briž > Bruges, Bolonja > Bologna*)², krivo zapisana imena su korigirana (*Saavadre > Saavedre, Alf. d'Ercilla > Al. de Ercilla, Jurenalovoj > Juvenalovoj, Njeguš > Njegoš, Burrati > Buratti, de Sades > De Sade*), kao i krivo ubilježeni ili neubilježeni naglasci (*Zurbaran > Zurbarán, Evrémond > Évremond, Calderon > Calderón, Poë > Poe, Björnson > Bjørnson*). Od norme je odstupljeno ukoliko je Matoš fonetski zapisanim imenom želio nešto istaknuti (*Šafaržik* umjesto *Šafařik*), kao i u situacijama u kojima je to bilo uvjetovano kontekstom (*Čakanič* umjesto *Čakanic* u dijelu teksta koji je pisan kajkavskim dijalektom; *Vovnarg* umjesto *Vauvenargues* u citiranju teksta pisanog srpskim jezikom). U nekoliko je slučajeva autor donio krive kombinacije imena i prezimena pojedinih osoba, što je također ispravljeno (*Andri-*

² Valja naglasiti da su redaktorske intervencije te vrste u suprotnosti s Matoševom *Napomenom* na kraju *Naših ljudi i krajeva*.

ja *Paulinović* > *Andrija Palmović*, *Koloman Racz* > *Stjepan Rác*).

Kroatizirani oblici vlastitih imena osoba koje ne potječu iz hrvatskoga podneblja zadržani su kao stilska značajka (*Petar Borel*, *Maksim du Camp*, *Teofil Gautier*, *Toma Quincey*). Od etimološke pravopisne prakse odstupljeno je prilikom pisanja imena *Don Kihot*, i to zbog proširenosti fonetskog načina pisanja tog imena i njegovih izvedenica. Na isti su način u tom slučaju postupali i priređivači prethodnih izdanja *Vidika i putovanja te Naših ljudi i krajeva*. Odstupanje od pravopisne norme načinjeno je i u slučaju vlastitih imena koja potječu iz grčkog i latinskog jezika. Matoš neka od njih u pojedinim situacijama nije tvorbeno prilagodio (*Caesar* umjesto *Cezar*, *Aishil* umjesto *Eshil*, *Cato* umjesto *Katon*, *Oidip* umjesto *Edip*, *Demeter* umjesto *Demetra*), no zadržana su u oblicima u kojima ih je donio jer je ocijenjeno da bi se njihovom pravopisnom prilagodбом interveniralo u autorov stil. Slijedom te odluke, zadržani su i pridjevi izvedeni iz pravopisno neprilagođenih grčkih i latinskih vlastitih imena (*caesarski*, *dajdalski*).

S *Pravopisom* je usklađeno pisanje imenica i odnosnih pridjeva izvedenih iz vlastitih imena (*baudelaireski* > *bodlerski*, *goetheovski* > *geteovski*, *byronski* > *bajronski*, *Saintsimonistu* > *Sensimonistu*). U bilježenju pojedinih pridjeva koji završavaju nastavkom *-ski* zadržana je etimološka osnova (*chateaurouxski*, *wakefieldski*, *shelleyskoga*, *spleenski*), što *Pravopis* dopušta u slučajevima u kojima bi poštivanje pravopisnih normi dovelo do neprepoznatljivosti osnovne imenice.

Kako se kod riječi koje Matoš upotrebljava u dva ili više oblika ne radi o pravopisnim rješenjima već o različitim oblicima i tvorbama, zadržani su svi doneseni oblici (*dolnji*, *doljni* i *donji*; *bojem* i *boem*; *prama* i *prema*; *mozag* i *mozak*; *vjerovatno* i *vjerojatno*; *franceska* i *francuska*; *nešto* i *nješto*; *srednjevjekovni* i *srednjovjekovni*).

Riječi podrijetlom iz klasičnih jezika koje u korijenu imaju glas *s* autor često piše dvostruko, a nekada samo s glasom *s*, u što također nije intervenirano (*filosof* i *filozof*, *konzervativan* i *konzervativan*, *universitet* i *univerzitet*, *sensualan* i *senzualan*;

luksus, torso). No s normom je usklađeno pisanje riječi tog tipa koje počinju s *eks-* (*eksistencija* > *egzistencija*, *eksemplarm* > *egzemplarom*, *eksotičnu* > *egzotičnu*).

Provedene su i glasovne promjene, vodeći računa o iznimkama (*izkušenja* > *iskušenja*, *družtvo* > *društvo*, *bolestnih* > *bolesnih*, *svjedočba* > *svjedodžba*, *predteča* > *preteča*, *plemički* > *plemički*, *srbški* > *srpski*, *Edimburška* > *Edinburška*; *potsjećaše* > *podsjecaše*).

Pisanje zareza usklađeno je s današnjim prihvaćanjem logičke interpunkcije i s pravopisom (*Heineov sud o slikama je često tako plitak, da ne zadovoljava ni laika* > *Heineov sud o slikama je često tako plitak da ne zadovoljava ni laika*; *Utješljivo je, što ga žalimo* > *Utješljivo je što ga žalimo*; *Škodila mu svakako nije i dok sam iz njegovih pjesama mogao dokazati njegovo starčevičanstvo...* > *Škodila mu svakako nije, i dok sam iz njegovih pjesama mogao dokazati njegovo starčevičanstvo...*; *Nemoderno je ono, što je smiješno i šteta, što se čovjek nije nikada manje smijao no danas* > *Nemoderno je ono što je smiješno, i šteta što se čovjek nije nikada manje smijao no danas*).

Iz predložaka su uklonjene sve uočene slovne pogreške (*povjerliv* > *povjerljiv*, *antentične* > *autentične*, *najmuna* > *majmuna*, *latiskom* > *latinskom*, *Baubelairea* > *Baudelairea*, *Zobine* > *Zoline*, *prelendar* > *prebendar*, *mao* > *malo*), a interpunkcijski su znakovi korigirani gdje je to bilo potrebno.

U izvornicima je fonem /ʒ/ bilježen digramima *dj* ili *gj*, koji su u ovom izdanju zamijenjeni monogramom *đ* (*svadji* > *svađi*, *angjeoskog* > *anđeoskog*, *evangjelistu* > *evanđelistu*, *dosadživati* > *dosadivati*, *djak* > *đak*), dok je fonem /ʒ/ bilježen digramom *dž*, ali i digramima *dj* i *gj* koji su ovdje zamijenjen digramom *dž* (*patlidjan* > *patlidžan*, *pomorangje* > *pomorandže*). Iznimke od ove prakse čine ime *Gjuro* (samo kod onih nositelja koji su ga rabili u tom obliku: Pilar, Deželić, Eisenhuth) i prezime *Gjalski*.

Matoš ponekad nije deklinirao strana osobna imena i toponime ili je to činio krivo (*u Neuville-en-Pont* umjesto *u Neuville-en-Pontu*; *Huga* umjesto *Hugoa*; *Volponom* umje-

sto *Volponeom*), u što se ovdje nije diralo. Također, u svim su situacijama zadržani aorisni oblici glagola *biti* onako kako ih autor donosi: uglavnom to čini u skladu s normom, no u rijetkim slučajevima od nje ipak odstupa (*Mislim da mi ne bi ova-ko mislili...*). Zadržana su i jezična rješenja koja nisu u skladu s današnjim hrvatskim jezičnim osjećajem (*humanista* umjesto *humanist*, *altruista* umjesto *altruist*, *dijalekat* umjesto *dijalekt*).

Matoševe pogreške u citiranju stihova drugih autora su ispravljene u svim situacijama u kojima takvi zahvati nisu narušavali kontekst.

Kako bi se razlikovale od autorskih, redaktorske su fusnote označene zvjezdicom.

Iz *Rječnika* i *Tumača imena i izraza* izostavljen je opis onih jedinica za koje nije pronađeno šire tumačenje od onoga vidljivog iz konteksta. Objašnjeni su pojmovi navedeni u obliku u kojem se nalaze u tekstu.

I. B.